

Karolina Smoderek, Dorota Strzyżewska

Sprawozdanie z VIII Polskiego Zjazdu Filozoficznego : Warszawa, 15 - 22 września 2008

Studia Ecologiae et Bioethicae 7/2, 278-282

2009

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Karolina SMODEREK
Dorota STRZYŻEWSKA
IEiB WFCh UKSW

Sprawozdanie z VIII Polskiego Zjazdu Filozoficznego

Warszawa, 15 – 22 września 2008

W dniach 15-20 września 2008 r. w Wyższej Szkole Psychologii Społecznej w Warszawie odbył się VIII Polski Zjazd Filozoficzny. Organizatorami tego-rocznego Zjazdu byli: Komitet Nauk Filozoficznych PAN, Instytut Filozofii UW, Polskie Towarzystwo Filozoficzne przy współpracy z Komitetem Programowo – Organizacyjnym VII Polskiego Filozoficznego Zjazdu w Szczecinie. Patronat Honorowy objął Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej Lech Kaczyński. W skład Komitetu Honorowego wchodził m.in. Ks. prof. Ryszard Rumianek, Rektor UKSW.

I Polski Zjazd Filozoficzny odbył się w latach 30-tych XX wieku we Lwowie. Kazimierz Twardowski zakończył wówczas obrady Zjazdu następującymi słowami: „Porządek obrad dowodzi, że będą poruszane tematy z najróżniejszych dziedzin. (...) Jest naszym najgorętszym pragnieniem, aby wydał owoce trwałe (...) nie tylko w postaci publikacji, zawierających przedstawione Zjazdowi wyniki badań uczestników, ale także dzięki temu, że niejedna myśl, tutaj rzucona, dostarczy i na później materiału do rozważań i że rozpoczęta w ramach zjazdu współpraca nie skończy się ze Zjazdem”¹ VIII Polski Zjazd Filozoficzny był kontynuacją idei zjazdów poprzednich; warszawska edycja przygotowała się na przyjęcie aż 700-set uczestników z wykładami plenarnymi i referatami.

Założenia programowe VIII Polskiego Zjazdu Filozoficznego

Program konferencji zakładał podział wystąpień na referaty plenarne, dyskusje okrągłego stołu i referaty sekcyjne.

Referaty plenarne wygłosiło pięciu znanych filozofów polskich. prof. Tadeusz Gadacz (PAN) z referatem „Prawda w filozofii współczesnej”, ks. prof. Michał Heller (PAT w Krakowie) z referatem „Granice czasu, przestrzeni i prawdopodobieństwa”, prof. Jacek Hołówka (UW) z referatem „Konstrukcje poznawcze”, prof. Władysław Stróżewski (UJ) z referatem „Od wartości bytu do bytu wartości” oraz prof. Jan Woleński (UJ) z referatem „Argumentacja i perswazja w filozofii”.

---

¹ VIII Polski Zjazd Filozoficzny. *Księga Streszczeń*, A. Brożek, J. Jadacki (red.), Warszawa 2008, s. 10

W ramach obrad Okrągłego Stołu przedyskutowano następujące tematy: „Kulturowe uwarunkowania pojęć filozoficznych”; „Model edukacji filozoficznej”; „Zermelo, a szkoła Warszawska. 100 lat aksjomatycznej teorii mnogości”; „Etyka ludzi nauki, a stan polskiej filozofii”; „Wartości poznawcze w nauce”; „Czy naturalizacja jest nadzieją dla epistemologii?”; „Dylematy etyczne współczesnej demokracji”; „Najnowsze tendencje badawcze w estetyce”; „Obecność psychoanalizy w kulturze”; „Eksternalizm – a internalizm w epistemologii, filozofii języka i filozofii umysłu”; „Komu potrzebna jest filozofia prawa?”; „Rosyjskie pytania o Rosję jako problem filozoficzny”; „Filozofia umysłu – a neuronauka”; Nauka i kultura: o potrzebie humanistycznej filozofii przyrody”; „Tradycje i szkoły filozoficzne w dziejach polskiej filozofii”; „Współczesna filozofia polska: osiągnięcia i porażki – nadzieje i zagrożenia”.

Zagadnienia bioetyczne poruszane na VIII Polskim Zjeździe Filozoficznym

Podjęmowana szeroka tematyka filozoficzna zjazdu wymagała uszeregowania wystąpień referentów w ramach określonych sekcji, których tegoroczny zjazd liczył aż 17. Tematykę bioetyczną podjęły trzy sekcje: sekcja etyki, sekcja filozofii przyrody (ścieżka ogólnofilozoficzna, ścieżka biologiczno – przyrodoznawcza) oraz sekcja antropologii filozoficznej.

W sekcji etyki, której przewodniczył prof. Włodzimierz Galewicz, wyróżnić należy 3 referaty: „Dylemat moralny w bioetyce” Marka Wichrowskiego, „Rozmowy lekarza z pacjentem. Ćwiczenia w mówieniu prawdy” Małgorzaty Jantos oraz „Inżynieria genetyczna, a wolność nauki” Miły Kwapiszewskiej – Antas.

Marek Wichrowski: w swoim wystąpieniu podjął się próby przedstawienia i przeanalizowania zjawiska występowania dylematu moralnego w bioetyce. Prelegent omówił zadania współczesnej bioetyki w kontekście zaistnienia sytuacji oczywistych, zaistnienia konfliktu interesów uzasadnionych i wynikających z dwóch powyższych konsekwencji moralno – prawnych. Następnie uwaga autora referatu skupiła się na sytuacji zwanej dylematem moralnym, z uwzględnieniem pola racjonalnego wyboru uczestniczących w dylemacie konkurujących systemów moralnych wraz z możliwością wystąpienia zjawiska relatywizmu w każdym z tych systemów. W wykładzie zostały omówione kolejno: katolicka teoria prawa naturalnego, chrześcijański personalizm, utylitaryzm, etyka cnót, etyka praw oraz agapizm. Na zakończenie wystąpienia referent przedstawił przyczyny zaistnienia konfliktu moralnego na przykładzie fundamentalnego sporu epoki pomiędzy świętością a jakością życia. Sformułował on ponadto ogólne wytyczne mające posłużyć za pomoc w opracowywaniu rozwiązań dylematów moralnych.

Referat Małgorzaty Jantos stanowił odpowiedź na pytanie o kształt współczesnych relacji na poziomie lekarz – pacjent. Prelegentka podkreśliła nietuzin-

kową rolę zasady prawdomówności, stosowanej przez lekarza wobec pacjenta. Znajomość prawdy przez pacjenta – jej zdaniem – postrzegać należy jako warunek autonomiczności decyzji ze strony pacjenta, natomiast od strony lekarza, jako wyraz szacunku dla wolności decyzji pacjenta. Referat był zatem analizą zjawiska półprawdy, omyłek i przeliczeń w relacjach lekarz – pacjent, w sytuacjach mówienia prawdy trudnej. Swoją uwagę prelegentka skoncentrowała następnie na mechanizmach uczenia się kontaktu pomiędzy lekarzem a pacjentem, mających osłabić poczucie zagrożenia u pacjenta wobec niezrozumiałych terminów medycznych bądź niejasnego sprecyzowania przebiegu i następstw choroby. Model kontraktualny, (polecany przez autorkę), zakładający równość kompetencji moralnej lekarza i pacjenta, przedstawiła ona jako alternatywę wobec utrzymującej się tendencji do stosowania w praktyce lekarskiej modelu paternalistycznego.

Wystąpienie Miły Kwapiszewskiej – Antos postawiło w konfrontacji dokonania współczesnej inżynierii genetycznej, m.in. klonowania czy transgeniki wobec rodzących się problemów natury etycznej i światopoglądowej, związanych z wolnością badań naukowych. Autorka w swoim referacie położyła nacisk na umiejętność rozróżniania pomiędzy światem zwierzęcym, a światem ludzkim. W błędnym rozumieniu różnic pomiędzy tymi dwoma światami upatrywała ona przyczynę niejasności, niepewności i sytuacji zagrożenia człowieka. Prelegentka podkreśliła jednocześnie rolę wolności (lecz nie dowolności) w badaniach naukowych, pod warunkiem rzetelnego poszukiwania prawdy i jej chronienia, jako wartości naczelnej. Zaproponowała kształtowanie „postawy biofilnej, opartej o pragmatyzm podporządkowany wartości życia, który kieruje się nie tylko rozumem, ale też uczuciami”²

Sekcja filozofii przyrody pod przewodnictwem prof. Krzysztofa Łastkowskiego zaprezentowała dwa referaty z dziedziny bioetyki. W ścieżce ogólnofilozoficznej było to wystąpienie Józefa Turka z referatem „Możliwość filozoficznych wyjaśnień faktów naukowych” oraz w ścieżce biologiczno – przyrodoznawczej, referat Danuty Ługowskiej „O istocie życia”.

W referacie pierwszym autor starał się zmierzyć z problemem zasadności i racjonalności wyjaśnień filozoficznych stosowanych wobec faktów naukowych. Przeprowadzona przez niego analiza wskazująca na epistemologiczno – metodologiczną odrębność nauk szczegółowych od filozofii, doprowadziła go do postawienia pytania o poznawczą wiarygodność wyjaśniania faktów naukowych przy pomocy nauk filozoficznych. Wyjście z napotkanej trudności autor upatrywał w rezygnacji ze ścisłej autonomiczności obydwu nauk, a przede wszystkim w dokonaniu filozoficznej interpretacji danego faktu naukowego (stworzenie tzw. faktu filozoficznego), a następnie poddaniu tego faktu procedurom filozoficznego wyjaśniania (co z kolei może obniżać zasadność dokonywania filozoficznych

---

² M. KWAPISZEWSKA-ANTOS, „Inżynieria genetyczna, a wolność nauki”, [w:] dz. cyt., s. 451.

interpretacji faktów naukowych). Prelegent postawił też otwarte pytanie dotyczące wyboru najlepszego wyjaśnienia filozoficznego, zakładając różnorodność tez filozoficznych, również tych wykluczających się). Ta problematyczność skłoniła autora referatu do poszukiwania w miarę racjonalnych kryteriów wyboru najlepszego wyjaśnienia, co jednak, – jego zdaniem, – nastęrcza wiele trudności, nie dając jednoznacznego, obiektywnego rozstrzygnięcia.

Danuta Ługowska w swoim referacie szukała odpowiedzi na postawione przez siebie pytania o konieczność wskazywania na istotę życia (jak również samego pojęcia życia i jego treści) w świetle współczesnych nauk szczegółowych. Autorka zajmowała się fenomenem człowieka oraz świadomością ludzką, jako istotnym przejawem życia. Podjęła się próby wykazania na poziomie świadomościowym tego, iż treść pojęcia „życie” jest jedynie treścią pewnego przyjętego założenia. Stąd zaproponowała ona zastosowanie analizy wzorca interpretacyjnego. Zestawienie wyników analizy treści pojęcia „życie” we współczesnej biologii oraz pojęcia świadomości (traktowanej jako najwyższy przejaw życia) powinno doprowadzić do odpowiedzi – zdaniem autorki referatu – czy w świetle nauk przyrodniczych mówienie o istocie życia, sięganie do pewnych idei metafizyki klasycznej, ma sens.

Kolejne dwa wystąpienia związane z bioetyką znalazły się w sekcji antropologii filozofii, której przewodniczył prof. Andrzej Przyłębski. Były to: referat „Personalizm wobec problemu uzależnień” Krzysztofa Wojcieszka oraz referat „Godność ludzka” Urlicha Schrade.

Krzysztof Wojcieszek w swoim wystąpieniu postawił sobie za cel wykazanie zasadności omawiania problemu uzależnień współczesnej cywilizacji (m.in. alkoholizmu, niktynizmu, narkomanii) przez filozofię człowieka, zwaną inaczej personalizmem. Prelegent był zdania, że prócz stosowania nauk szczegółowych w rozwiązywaniu problemu uzależnień, tj. psychologii, socjologii oraz biologii istnieje konieczność otworzenia się na personalizm, który jako jedyny sięga do zrozumienia osobowej natury człowieka, przez co jest pomocny w rozumieniu zarówno przyczyn zjawiska uzależnień oraz odgrywa ważną rolę w rozwiązywaniu problemów z tym związanych na poziomie zarówno terapii i profilaktyki.

Referat Urlicha Schrade postawił pod znakiem zapytania rozumienie godności ludzkiej jako wrodzonej, nieutralcalnej i niezbywalnej wartości człowieka. Autor referatu kwestię godności ludzkiej zestawiał w konfrontacji z powszechnie deklarowanymi dokumentami o randze międzynarodowej, próbując wykazać, że z racji godności ludzkiej człowiekowi nie przysługują szczególne prawa i przywileje. Za jedyne prawo człowieka autor uważał prawo do wolności oraz odpowiedzialności za siebie i innych. Prelegent wyróżnił godność ludzką, rozumianą przez niego „jako przyrodzoną człowiekowi – dzięki rozumowi i woli – możliwości realizacji człowieczeństwa wyższego niż człowieczeństwo dane z natury” oraz godność osobistą, wyrażającą „stopień urzeczywistnienia posiada-

nych możliwości w kierunku określonych postaw i wartości”³. Autor stwierdził, że człowiek jest w stanie spowodować swój upadek moralny poniżej minimalnego progu człowieczeństwa (autor przytoczył dwa przypadki upadku: bydłectwo oraz diabelskość⁴) tracąc tym samym swoją godność. Stąd wyciągnął on wniosek, że godność nie jest wartością, a jedynie powinnością, która nosi znamiona utracalnej i zbywalnej. Wydaje się, że autor referatu omawiając zjawiska dotyczące utraty godności osobistej człowieka, (przypadek upadku moralnego) rozciągnął je na rozumienie godności ludzkiej w ogóle. Dlatego też skonstruował tezę, wedle której przy zagwarantowaniu człowiekowi dostatnich warunków życiowych i bytowych, związanych z wyeliminowaniem sytuacji trudnych, i przy założeniu o zniesieniu ograniczeń w zakresie dowolnych ludzkich zachowań w stosunku do norm obyczajowych i moralnych – pojęcie godności ludzkiej traci sens.

Podsumowanie

Podczas VIII Polskiego Zjazdu Filozoficznego podjętych zostało wiele współczesnych problemów filozoficznych i etycznych, również bioetycznych. Poruszono wiele ciekawych zagadnień odnoszących się m.in. do kondycji współczesnej filozofii polskiej, jej sukcesów i porażek, jak również dylematów etycznych występujących we współczesnych demokracjach. W ramach przedstawionych powyżej sekcji zostały omówione zagadnienia związane z godnością ludzką, współczesną medycyną i biotechnologią, z problemami wolności nauki i wyjaśnianiem faktów naukowych przez nauki filozoficzne, z zagadnieniem dylematu moralnego w bioetyce, problemem uzależnienia z punktu widzenia personalizmu, a także pojawiło się pytanie o istotę życia. Dyskusje rozpoczęte podczas trwania paneli nie zostały wyczerpane, wręcz przeciwnie, pozostało wiele pytań otwartych. Świadczy to o potrzebie organizacji tego rodzaju konferencji w latach kolejnych.

---

³ U. SCHRADE, *Godność ludzka*, [w:] tamże, s. 345

⁴ Według referenta „bydłectwo” przejawia ten, który robi publicznie to, co zwykły czynić otwarcie tylko zwierzęta (zarówno w sferze cielesnej oraz duchowej); „diabelskość” dotyczy tego, kto świadomie dąży do zła, jako wyraz złej woli połączonej ze złą radością.